

de zelfzwichter ⁴⁷

3|87

BIJ DE VOORPLAAT:

Een foto deze keer van de (malende) poldermolen van het waterschap Glimmen. Alhoewel naamloos, wordt deze molen in de volksmond *De Witte Molen* genoemd. Door de kleur van onze omslag zal ze deze keer wat groen uitvallen, vrezén wij. Vrijwilliger Jaap Hoogeveen werkt met deze molen en draagt zorg voor het instandhoudingsonderhoud. De molen heeft een functie als reserve-bemalings-werktuig.

Gebouwd in 1892, uitgerust met een vijzel en zelfzwichting op de roeden met Van Bussel-stroomlijnneuzen; vlucht 18,30 meter.

Deze molen is uw bezoek waard. Ook in de onmiddellijke omgeving is er ruimte voor recreatie.

Foto: Lammert Groenewold.

De Zelfzwichter - jaargang 12,
nummer 47 - september 1987.

Redactie:

C.E. van der Horst, Scheemda
W.O. Bakker, Harkstede
Lammert Groenewold, Zuidwolde (Gr.)
Henk Berends, Sebaldeburen

Lay-out en typewerk:

Martin en Jeannette van Doornik,
Westernieland

Druk:

Scholma Druk, Bedum

Adres Vereniging Vrienden van de
Groninger Molens en de Redactie:

Postbus 213, 9700 AE Groningen.

Adres Stichting 'De Groninger Molen':

Westersingel 43, 9718 CD Groningen,
telefoon 050 - 12 16 94.

'De Zelfzwichter' is het orgaan van de
Vereniging en de Stichting en verschijnt
in de maanden:

maart, juni, september en december.

Het lidmaatschap is minimaal f 20,- per
jaar, incl. abonnement op 'De Zelf-
zwichter'. Losse nummers kosten f 2,50
excl. portokosten.

IN DEZE ZELFZWICHTER:

<i>Redactioneel</i>	2
<i>Oproep</i>	2
<i>2e herinnering contributie 1987</i>	3
<i>In memoriam B. van der Veen Czn</i>	3
<i>Twee mijlpalen voor de Stichting</i>	6
<i>De molens van Holwierde</i>	8
<i>Een combinatie van promotie</i>	11
<i>De vallande steen in 'Joeswert'</i>	13
<i>Molennieuws</i>	15
<i>Excursie Molenwerkgroep O-Groningen</i> .	19
<i>Bijeenkomst T.I.M.S. Alblasserdam</i> ...	20
<i>Nieuwe Belgische postzegel</i>	23
<i>Commissie B.W.O.</i>	24
<i>Over een molenverzameling</i>	27
<i>Voor verzamelaars en nieuwe leden</i> ...	29
<i>Ons molenwinkeltje</i>	30
<i>Vacature P.R. en Nieuwe leden</i>	31

---

de zelfzwichter

REDAKTIONEEEL

Er is helaas niet aan te ontkomen dat soms iemand centraal wordt gesteld die ons is ontvallen. Een bijzonder mens, onlangs overleden op 95-jarige leeftijd, was de heer B. van der Veen Czn. In dit nummer vindt u een 'In memoriam'.

'De Zelfzwichter' is niet alleen het verenigingsblad van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens, maar ook de Stichting 'De Groninger Molen' kan haar nieuws in dit tijdschrift aan u kwijt.

De Stichting, die dit jaar in haar nieuwe vorm naar buiten is getreden, heeft in dit derde nummer van 1987 weer één en ander aan u te vertellen. Zo zijn er de nieuwste berichten en restauratie-nieuws van de 'eigen-stichting-molens' en wordt melding gemaakt van het nieuwe kantoor in Groningen aan de Westersingel 43.

Een interessant artikel is weer de bijdrage van onze mede-redakteur, de heer W.O. Bakker uit Harkstede, ditmaal over zijn herinneringen aan de molens van Holwierde.

Wij hopen, dat u plezier zult beleven aan het gebodene in deze 'Zelfzwichter'. Voor het volgende nummer van 'De Zelfzwichter' van december 1987 wordt u vriendelijk verzocht uw kopij in te zenden vóór:

C.E. vd H.

20 november 1987.

OPROEP

Binnenkort zal wederom een lid van de redactie (de heer Lammert Groenewold) ons team gaan verlaten. Ditmaal om tijd vrij te maken voor studie-doeleinden. De redactie doet graag een beroep op U om ons te komen versterken. Veel tijd vergt het niet, er wordt vier maal per jaar vergaderd in een gezellige sfeer. Voelt U er wat voor? Geeft U dan op via onze postbus of rechtstreeks aan:

C.E. van der Horst
Langeweg 10
9679 HP SCHEEMDA
Telefoon 05979-1346.

2e HERINNERING CONTRIBUTIE 1987

Het is bijzonder verheugend te mogen constateren, dat zovelen onder u positief reageren op mijn verzoek om niet al te lang met de betaling te wachten. Het scheelt echt een hoop extra moeite om de administratie af te ronden.

Uw extra steun in de vorm van een verhoogde bijdrage wordt dankbaar aanvaard. Het is duidelijk, dat u onze molens een warm hart toedraagt. Als u om wat voor reden dan ook, nog niet de contributie heeft voldaan, althans volgens mijn administratie, treft u hier een tweede herinnering aan.

S.v.p. betalen binnen 14 dagen. Omtrent vragen en onduidelijkheden dienaangaande kunt u mij telefonisch bereiken op tel. 05909 - 18 40.

Uw penningmeester,
Lammert Groenewold.

IN MEMORIAM B. VAN DER VEEN Czn.

door B. Jongmsa

Op 3 augustus 1987 overleed de heer Berend van der Veen Czn., geboren te Benrum op 1 oktober 1891, als zoon van een molenbouwer-aannemer.

Wij - Groninger molenvrienden maar wie al niet meer - kunnen hem nu maar meer herdenken als de grote molenkenner, die vaak werd aangeduid met "onze mentor".

Een markante man, die vaak van zich deed spreken, maar die zelf ook veel sprak en schreef en daarbij vaak belangwekkende zaken naar voren bracht. Dan denken we ook aan zijn toespraken bij feestelijke openingen van gerestaureerde molens. Dan spitsen de toehoorders hun oren bij het vernemen van vele bijzonderheden, die vaak de historie betroffen.

Gelukkig zette hij zijn beschouwingen dikwijls op papier, waardoor in 'De Zelfzwichter' meermalen van zijn hand een artikel kon worden opgenomen over de geschiedenis van één of meer molens in een bepaald Groninger dorp of streek.

Maar laten we niet de indruk wekken dat de heer Van der Veen alleen maar een historicus was met heel veel parate kennis. In 1982 eindigde een toespraak van hem met de woorden:

"U hebt aldus verdiend een tien met een griffel en een zoen van meneer."
En vervolgens kreeg Ina Martens een stevige zoen van "onze mentor".

Dat was op het landgoed Verhildersum te Leens tijdens een excursie van de Provinciale Groninger Molencommissie en genodigden. Aldus werd aan gedeputeerde Ina Martens aan het eind van haar 'regeringsperiode' de waardering overgebracht voor haar functioneren als voorzitter van de Provinciale Groninger Molencommissie en als gedeputeerde voor o.m. culturele zaken.

In zijn toespraak op 16 december 1983 tot de afscheid nemende serceteraris B. Jongmsa, memoreerde de heer Van der Veen dit afscheid. Hij lichtte het nadeel toe van de korte bewindsperiodes, als resultaat van de verkiezingen van de Provinciale Staten. Op de geluidsband, waarop zijn stem krachtig en duidelijk klinkt, beluister ik:

"Men loopt dus de kans - een zeer grote kans - dat er iedere vier jaar een andere voorzitter komt, met het grote bezwaar dat de nieuwe gedepu-

Hier verlaat de heer B. van der Veen Czn. de 'Krimstermolen' te Zuidwolde op de dag van de feestelijke opening op 30 april 1979. Dat was een winderige dag; hoed op tijd vasthouden.

Foto: B. Jongsma.

teerde zich eerst geducht moet inwerken. In 'Verhildersum' heb ik die voorzitters als een schoolmeester cijfers gegeven, vanaf een onvolgende tot en met een tien met een griffel en een zoen. Ik vraag mij bij die verwisselingen af, of er niet een betere oplossing zou zijn te vinden. Maar we hebben hier niet het aftreden van een voorzitter - een gewoon verschijnsel - maar van de secretaris."

Deze passage moet niet worden gezien als het uitspreken van een bedenking in de richting van de toen werkzame gedeputeerde, tevens voorzitter van de Molencommissie, drs. B.S. Wilpstra, integendeel!

Wel kreeg de Rijksdienst voor de Monumentenzorg een flinke veeg uit de pan. Maar het grote contrast tussen de uitstekende samenwerking met 'De Hollandsche Molen', o.a. op het gebied van de begeleiding van restauraties en die met de Rijksdienst na de 'overname' in 1969 moest hem wel als eerste opvallen.

Als daartoe aanleiding was, onderdrukte de heer Van der Veen zijn kritiek niet, niet in woord en niet in schrift. De krantlezer zal zijn ingezonden stukken meermalen hebben opgemerkt. Dan wees hij op miskenning van historie en traditie, bijv. bij naamgevingen. Ook lette hij scherp op de goede toepassing van de Nederlandse taal.

En meermalen verloochende hij zijn vroegere werk als accountant niet. Ook de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens ontving brieven van hem met technische aanwijzingen voor haar boekhouding.

En in het crematiegebouw hoorde ik iemand, lid van een vereniging op het gebied van de historie, met respect praten over zijn inbreng in de financiële administratie van die vereniging.

Opvallend was altijd weer hoeveel feiten en gegevens hij altijd weer uit de mouw wist te schudden.

Dat zullen luisteraars van het vroegere RONO-programma (Regionale Om-

roep Noord-Oost), waarin vragen door de heer Van der Veen werden beantwoord, kunnen beamen. Maar nog meer opvallend was zijn onvermoeibaarheid daarbij. Als er b.v. weer een nieuwe Zelfzwichter was uitgekomen en er kwam een reactie uit de lezerskring, dan moest die haast zeker van hem zijn.

De eerste en de tweede druk van het Groninger Molenboek zijn voor ons zijn belangrijkste publikaties. Voor de eerste druk in 1958 leverde hij de tekst. En ook bij de tweede druk was zijn inbreng de belangrijkste. Kenmerkend was weer het vermelden van veel (historische) gegevens, dit zeer tot waardering van de lezers/molensliefhebbers.

De heer Van der Veen was een pionier, op het gebied van de waardering van het Groninger landschap, van historische gebouwen (Bond Heemschut) maar boven alles van molens. En aldus was hij ook bestuurslid van de Vereniging De Hollandsche Molen in haar begintijd, nu ruim 60 jaar geleden. Later werd hij tot erelid benoemd.

Voor de provincie Groningen is belangrijk dat hij een regionaal molenbewustzijn op gang wist te brengen. Aldus kwam het in 1949 tot de oprichting van de Provinciale Groninger Molencommissie; de eerste moleninstantie voor de provincie Groningen. Daar bleef het niet bij. Hier kwamen immers ook tot stand een Vereniging Vrienden van de Groninger Molens en een Gilde van Vrijwillige Molenaars. Er ging een Groninger molenwereld ontstaan; een grootse verandering vergeleken met de tijd dat men nog wel eens een molen restaureerde vanuit landschapsbehoud maar ook vaak gemakkelijk een sloopvergunning afgaf. Een ontwikkeling die altijd door de heer Van der Veen gestuwd werd. Het is ook niet verwonderlijk dat op de dag van crematie een aantal Groninger molens in de rouwstand stonden.

Het wordt vaak gezegd: hij blijft in onze gedachten. Dat is voor een ieder, die zich enigszins verdiept in de Groninger molenhistorie, een overbodige opmerking. Die komt dan op paden, die door de heer Van der Veen zijn geplaveid en gemarkeerd.

Dan denken wij ook aan zijn indrukwekkend archief, dat hij heeft achtergelaten. Dat komt in de goede handen van de Vereniging de Hollandsche Molen, waar men vooral de laatste jaren veel aandacht heeft geschonken aan een goed en goed toegankelijk Nederlands Molenarchief.

Vele molenvrienden zullen het statige herenhuis aan het Eemskanaal N.Z. 24 te Groningen herkennen, waar de heer B. van der Veen Czn. steeds vanaf 1904 heeft gewoond.

Hij kon zich ongetwijfeld de talrijke olie- en houtzaagmolens herinneren, die vóór 1920 zijn onmiddellijke omgeving beheersten.

Foto: M.E. van Doornik.

TWEE MIJLPALEN VOOR DE STICHTING

'DE GRONINGER MOLEN'

door Ina Martens

De Stichting 'De Groninger Molen' is per 1 augustus j.l. verhuisd naar de Westersingel 43 te Groningen. Een mijlpaal in het nog prille bestaan van onze stichting! Het jasje aan de St. Walburgstraat was voor de werkzaamheden van de Stichting 'De Groninger Molen' ietwat te krap geworden. In het nieuwe pand aan de Westersingel hebben wij samen met de Stichting Oude Groninger Kerken, de Groninger Borgenstichting en de Regionale Stichting Monumenten Wacht meer ruimte tot onze beschikking gekregen.

Na de verhuizing op 29 juni j.l. heeft iedere stichting haar plaats in de nieuwe behuizing gevonden en begint men zich er al aardig thuis te voelen. Dat geldt natuurlijk in de eerste plaats voor de

personeelsleden van de diverse stichtingen. De Westersingel 43 is immers hun dagelijkse werkplek geworden!

Naast het zich thuis voelen in de diverse nieuwe werkruimten, moeten zij ook wennen aan de nieuwe collega's van de andere stichtingen. Gezamenlijk zijn zij als eersten verantwoordelijk voor een goede sfeer in ons 'nieuwe huis'.

Verantwoordelijk voor het beheer van dit nieuwe onderkomen is het bestuur van de Stichting Federatie Monumenten Organisaties in Groningen, dat bestaat uit de voorzitters van bovengenoemde stichtingen. Onderling hebben zij nu ook de functies verdeeld: voorzitter is de heer de Olde (Oude Groninger Kerken), vice-voorzitter is de heer Boerema (Monu-

Op de eerste verdieping van het pand Westersingel nr. 43 in Groningen is ons molenkantoor gehuisvest.

Foto: M.E. van Doornik.

menten Wacht), sekretaris is de heer Jansen (Groninger Borgen) en penningmeester Ina Martens (Groninger Molens).

Dit bestuur is ook verantwoordelijk voor het nieuw aan te stellen personeel. Als eerste nieuwe kracht heeft de Stichting Federatie Monumenten Organisaties (SFMO) een typiste/receptioniste (28 uur) voor de Stichting De Groninger Molen (SDGM) en de Monumenten Wacht aangesteld. Lilian de Man is per 1 augustus in dienst van de SFMO getreden. Als tweede heeft de SFMO Antoinette Ketting-le Coultre als technische kracht (20 uur) voor de SDGM en de Monumenten Wacht aangesteld.

Antoinette gaat per 1 oktober a.s. voor onze stichting werken. Op die datum gaat ons aller Gea 1 dag in de week minder werken. In de regel zal dat de vrijdag worden. Maar geen nood, ons molenburo blijft op vrijdag bezet, Lilian zal dan de honneurs waarnemen, terwijl Lilian in de regel op maandag haar vrije dag heeft + nog een halve dag in de rest van de week. Met de in diensttreding van de twee nieuwe krachten is de provincie Groningen voor een deel tegemoet gekomen aan de aanbevelingen die genoemd staan in het rapport van de Kommissie Kruiuze, die de aanzet vormde tot de totale rekonstruktie

van het Groninger molengebeuren. Voor onze organisatie betekent dat een tweede mijlpaal in haar bestaan, voor onze Gea een geweldige lastenverlichting! Zij heeft zich er in haar eentje en met name tijdens het laatste, drukke jaar voortreffelijk door heen geslagen. Daarom op deze plaats en namens alle Groninger molenliefhebbers: "Gea, van harte bedankt voor al jouw zorgzaamheid en werkzaamheden ten dienste van onze stichting op jouw 1-vrouwenpost!".... en daarom ook een.... Warm Welkom in onze gelederen voor Lilian en Antoinette, die nu samen met Gea ons molenburo bevrouwen.

Namens het dagelijks bestuur van de Stichting De Groninger Molen wens ik jullie een goede samenwerking ten voordele van de Groninger molens toe!

Ik kan mij voorstellen dat de Groninger molenliefhebbers heel benieuwd zijn naar de nieuwe behuizing en nieuwe medewerkers van het molenburo. Schroom niet en loop vooral eens binnen. Bedenk dat het molenburo en de medewerkers er voor alle molenvrienden in onze provincie zijn. Wanneer u vooralsnog de Westersingel 43 direkt niet met eigen ogen kunt aanschouwen kan er altijd telefonisch contact tot stand gebracht worden (050-121694) of kan Tante Pos een brief laten bezorgen (Westersingel 43, 9718 CD Groningen)

N.B. De Stichting 'De Groninger Molen' maakt géén gebruik meer van het postbus-nummer!!!

In ieder geval tot schrijfs, tot horens of tot ziens aan de Westersingel 43 te Groningen.

DE MOLENS VAN HOLWIERDE

door W.O. Bakker

In de jaren 1938-1942 ging ik van Spijk op de fiets naar de R.H.B.S. in Appingedam en kwam dan altijd door het dorp Holwierde, waar de twee volop in bedrijf zijnde molens steeds mijn aandacht trokken. Gedurende bijna de gehele fietstocht zag je deze molens staan en van ver werd reeds gekeken of ze ook draaiden.

Het dorp Holwierde, de naam zegt het al, ligt als wierdedorp op een drietal wierden.

Het westelijke deel van het dorp, Katmis genaamd, bezat de oudste molen. Hier stond bovenop de wierde, op een molenberg oorspronkelijk een standerdmolen.

Later verrees er een 18e eeuwse bovenkruier, die in 1841 afbrandde. De molen werd voor B.R. Noedt direkt herbouwd en het werd een geheel houten achtkante stellingmolen met doorlopende achtkantstijlen,

gebouwd op ± 1 meter hoge stiepen. Latere eigenaren waren de familie Groenewolt en in 1921 werd Sikke Vorden er molenaar. In mijn schooltijd heb ik deze molen enige keren bezocht, terwijl er volop gemalen werd. Ik herinner me nog precies hoe de molen was ingericht.

De vloer lag ± 1 meter boven de molenberg, je kwam in de molen via een trapje; op de begane grond was nog een aanbouw voor meer bergruimte. Op de eerste zolder bevond zich o.a. de pelwaaier en onder de stellingzolder lagen de pelstenen die van jacobsladders waren voorzien.

Ook was daar de zeverij en het koppel maalstenen aan de zuidkant van de molen.

De geheel met hout en asfalt bekleedde molen had een ijzeren as en op beide roeden zelfzwichting. De ijzeren roede, waarschijnlijk

De koren- en pelmolen van
molenaar S. Vorden te
Holwierde in mei 1941.

Foto: W.O. Bakker.

van Wieringa, Vierverlaten, was van stroomlijnneuzen voorzien, geheel in hout uitgevoerd: de andere was een houten roede met laseinden. Ik zie nog de meelwagen, reeds op luchtbanden, met het paard voor de deur aan de oostzijde der molen staan om geladen of gelost te worden.

Tijdens de zware gevechten rond Delfzijl, waarbij Holwierde zwaar werd getroffen, werd deze mooie molen helaas in brand geschoten op 24 april 1945 om ± 10 uur voor-middag en werd geheel verwoest. Aan de overzijde van de weg naar Krewerd werd voor de Firma S. Vorden en Zn. een nieuw pakhuis en malerij gebouwd, die helaas de oude molen niet kon vervangen als blikvanger in wijde om-trek.
Op de foto ziet u de molen vanuit het

westen gefotografeerd in mei 1941. Oostelijker loopt een maar, de z.g. Grootte Heekt vanaf Appingedam, door Holwierde naar Bierum.

Aan de oostkant staat hier op een tweede wierde de eeuwenoude kerk en vlak aan de Heekt de vroegere zuivel-fabriek *De Toekomst*.

Aan de oostkant van het water, aan de noordkant van de til in de weg naar Appingedam, werd in 1851 een prachtige molen gebouwd door T.P. Houtman, die o.a. ook de molen van Spijk liet bouwen. Het was ook een geheel houten molen, boven met hout en asfalt bekleed, op een vierkante en zaagschuren aangebouwd.

De molen was uitgerust voor drie taken, n.l. zaag-, pel- en korenmolen, genaamd *De Hoop*.

Deze driedelige taak kwam vroeger in onze streken vaker voor, bijvoorbeeld

in Middelstum en ook in de *Fram* in Woltersum.

Als eigenaren worden genoemd Omta, Mulder en Van Buuren, terwijl in 1880 Harm W. Bleeker eigenaar werd. In 1910 zijn zoon Willem Bleeker en in 1942 zijn zoons Harm en Reinder.

Deze prachtige, zeer goed onderhouden molen heb ik meerdere keren bezocht en dit bracht mij ertoe om ± 1940 een doorsneetekening van deze molen te maken. Met potlood, wat primitief, maar er is duidelijk te zien hoe deze molen was ingericht.

De zaagnolen had drie zaagsleden, zaagramen enz., waarvan omstreeks 1937 de zuidelijkste werd verwijderd, waarbij inplaats van het zaagram een gewicht aan de kolderstok was bevestigd om de krukas in balans te houden. Zo heb ik de molen verschillende keren zien zagen. De pellerij met jacobsbladders enz. was gelijk aan die in andere pelmolens en op de stelling-

zolder lag ook nog een koppel maalstenen, evenals op de zolder boven de zagerij.

De krukas lag onder het spoorwiel en werd aangedreven door twee haakse kamwielen vanaf de koningsspil.

Op een oude foto van ± 1910 had de molenschuur nog een spits dak, later werd er een zolder boven de zagerij gebouwd en de zijwanden van de schuur verhoogd. De molen kreeg toen het aanzicht zoals op bijgaande foto. Voor opslag van graan en gort ontstond toen een veel grotere ruimte in de molen.

De sleepelling lag vlak aan de Heekt, terwijl aan de westzijde nog een flinke balkenhaven was, wat duidelijk linksonder op de foto te zien is. Bij de molen was later een elektrische zagerij gebouwd en achter de molen een flink stenen pakhuis. Door de fa. Bleeker werd de molen optimaal onderhouden en onder leiding van molenaar-

Foto van Holwierde in 1939 met links molen 'De Hoop' van W. Bleeker met ervoor de balkenhaven en in het midden de romaanse N.H. kerk (die na de oorlog een ander uiterlijk kreeg). Geheel rechts het woonhuis van de voormalige zuivel-fabriek 'De Toekomst'.
Ansichtkaart, collectie W.O. Bakker.

zager Nienhuis werd er ontzettend veel werk verzet.

Ik noteerde in die jaren:

1937 houten stroomlijnneuzen met remkleppen op beide roeden, molen rechtgezet en krukas hersteld;
1940 nieuwe Potroede;
1941 nieuwe kammen in het bovenwiel;
1942 nieuwe staartbalk, lange en korte spruit;
1944 kogellagers in de pelstenen, enz.
Veel werk werd hier gedaan door de fa. Bremer uit Adorp.

In 1945, tijdens de bevrijding, werd de molen *De Hoop* nogal gehavend door granaten, maar dit werd direct hersteld en de drukke werkzaamheden werden voortgezet; vooral de pellerij werd veel gebruikt.

Helaas brandde de molen op 28 oktober 1945 geheel af en was Holwierde in korte tijd beide molens kwijt. In het pakhuis werd aanvankelijk elektrisch gepeld en gemalen, maar later werd ten noorden van de vroegere molen een geheel nieuw bedrijf gesticht, waar thans nog steeds de hout- en bouwmaterialenhandel van de firma W. Bleeker bestaat.

Vermeldenswaard is nog dat *De Hoop* op 3 augustus 1934 is gefilmd voor *Stoere Werkers*, de film die door Evert Smit is herontdekt en vele keren getoond. Beide molens ziet men op de film draaien en o.a. de heer W. Bleeker verschijnt op het scherm.

Sinds 1945 is Holwierde het silhouet met beide molens kwijt en ik vind dit nog steeds een onherstelbaar verlies.

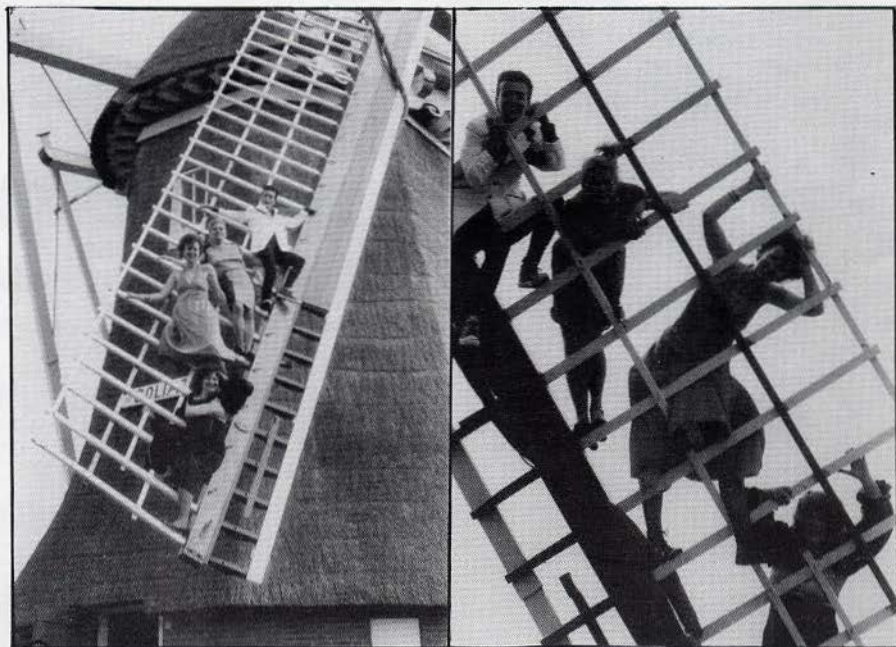
EEN COMBINATIE VAN PROMOTIE

door Ina Martens

Naast voorzitter van de Stichting 'De Groninger Molen' ben ik ook als manager/lichtvrouw verbonden aan de kabaretgroep "Spek en Bonen" uit Leek. Het afgelopen speelseizoen (1986/1987) heeft "Spek en Bonen" de produktie "Ik voel me prima!" (een programma vol geweld) gebracht met als centrale thema machtsmisbruik en geweld in diverse soorten en situaties.

Halverwege het speelseizoen wordt alweer druk nagedacht over de volgende produktie. Er worden thema's besproken, dokumentatie geraadpleegd en daarna worden de teksten voor sketches, liedjes en konferenties geschreven door alle leden van de kabaretgroep. De liedjes worden van melodie voorzien en uiteindelijk dient er een selectie gemaakt te worden. Vaak ontstaat dan ook de naam van het programma. Aangezien voor de nieuwe produktie het thema menselijke stemmingen en gevoelens in specifiek deze onzekere tijd is gekozen, kwam de naam "Uit Balans" uit de bus.

Meestal worden er voor elke produktie van "Spek en Bonen! nieuwe visitekaartjes ontworpen en gedrukt. Deze keer wilden wij een soort affiche uitbrengen met aan de ene kant een "Uit Balans"-opname van de groep en aan de andere kant informatie over de groep en de nieuwe produktie. Maar hoe kom je aan een originele opname, die en duidelijk de naam van de produktie als ook de groep naar voren brengt? Dan is het een voordeel als de manager/lichtvrouw ook "in molens doet"! Het leek mij leuk (ondersteunt door de groep) een foto te laten maken met de kabaretleden in een wiek van een molen met het gevlucht in de ruststand. Zodoende krijg je het effect van uit-balans zijn en wees nou eerlijk, als je zo in een wiek hangt, ben je in je hoofd toch minstens ook wel "Uit Balans". Het idee was geboren, nu de uitvoering nog! Dan blijkt het Groninger zelf-zwichtingssysteem een nadeel te zijn. In kleppen kan je niet klim-

*De vrouwelijke leden van de cabaretgroep 'Spek en Bonen' hangend in het gevlucht van de poldermolen 'Goliath'.
Foto: Ina Martens.*

men! Bovendien moesten er 4 vrouwen in, waarvan er 1 met hoogtevrees. Dus een stellingmolen met zeilen viel af. Het moest een grondzeiler worden. Maar de meeste Groninger poldermolens hebben zelfzwiching, op de *Goliath* na. Snel heb ik toen Ida Wieringa, vrijwilligster op de *Goliath* gebeld, want hoe was de staat van het hekwerk en kon zij goedkeuring hechten aan het feit dat haar *Goliath* beklommen werd door 4 vrouwen? Ida was direkt enthousiast voor dit plan en op 30 juni j.l. zijn wij naar de *Goliath* getogen en hebben daar 2 zeer plezierige uren doorgebracht. "Wat is het nut van dit alles?" hoor ik sommige bromberen al vragen. In de eerste plaats veel lol, want het was inderdaad geen kijk en daarom zo geweldig geschikt voor ons doel. Maar het belangrijkste is wel dat de affiches van de cabaret-

groep "Spek en Bonen" kris kras door het land gaan.

Met het afgelopen programma heeft de groep 53 voorstellingen gegeven van Franeker tot Utrecht, van Baflo tot Almere, van Stadskanaal tot Workum en van Uithuizen tot Kampen. In het komende speelseizoen (1987/1988) zal overal waar "Spek en Bonen" optreedt ook de *Goliath* aanwezig zijn.

Door de gastvrijheid en bereidwilligheid van vrijwilligster Ida Wieringa zullen de leden van "Spek en Bonen" naast het verzorgen van hun optredens ook de Groninger molens promoten. Is dat geen geslaagde combinatie? Molens onder de aandacht brengen van het kabaretpubliek en wie weet, kabaret onder de aandacht van het molenvolk.....

Soms snijdt het mes aan meerdere kanten.

DE VALLENDE STEEN IN KORENMOLEN 'JOESWERT'

door B. Jongsma

Niet iedereen is terstond duidelijk wat met dit bovenschrift wordt bedoeld. Dat is begrijpelijk als we bedenken dat het op 9 februari 1981 gebeurde. Molenaar Rolf Wassens wilde nieuwe blauwe stenen in zijn molen, waarvoor de oude moesten worden verwijderd. De bestuursleden van de Stichting Groninger Molenvrienden, T. de Jong en Bernard Dijk verleenden bijstand. Op zichzelf niets bijzonders. Herhaaldelijk werden en worden hand- en spandiensten door genoemde bestuursleden met verdere medewerkers (als onderhoudsploeg wel aangeduid) in het belang van Groninger molens verleend. Voor het onderhavige karwei had genoemde stichting een nieuw hijswerktuig aangekocht. Bij de aankoop bij de Firma Veldpape te Groningen hadden zij erop gelet, dat behalve een voldoende draagvermogen ook gesproken kon worden van een redelijke hanteerbaarheid. Daar in leek het nieuwe apparaat te voorzien. Het draagvermogen was zelfs voldoende om beide molenstenen tegelijk te hijsen. Bij de importeur van het Japanse werktuig werd op verzoek een langere ketting ingelegd, ter wille van het werken in molens.

We hebben er in 'De Zelfzwichter' eerder melding van gemaakt. Het ging goed mis. De eerste steen kwam zonder problemen naar beneden. Met het neerlaten van de tweede ging de ketting al spoedig slippen, na het klinken van een tik. Later werd duidelijk dat de pal er was uitgesprongen, die werd teruggevonden. Maar veel meer ging de aandacht naar de ravage, die door de neerstortende steen werd aangericht. Bij het gedeeltelijk versplinteren van zolders en ladders gingen ook sommige silo's kapot met als gevolg wegglijdend graan. Toch moeten we zeggen: het liep goed af. De drie

genoemde mannen kwamen er met de schrik af. Schade totaal ongeveer f 12.500,-. Dat was in de eerste plaats schade in de molen, die door de molenmakerij Dunning v/h Bremer zeer snel en bekwaam werd hersteld. Verder had de molenaar onkosten door verlies aan graan en het beredderen.

De rekeningen werden voldaan door de Stichting Groninger Molenvrienden, die het geld wel spoedig van de verzekeringsmaatschappij terug zou krijgen. Zo werd althans gedacht en zo leek het er eerst ook op. De verzekeringsmaatschappij van de importeur liet haar experts opdraven. Daarna kwam de tegenslag. De uitbetaling werd geweigerd met als motief, dat niet de importeur van het hijswerktuig verantwoordelijk was, maar de plaatselijke handelaar. De Molenstichting schikte zich daarin niet en onze advocaat (Mr. Van der Molen van het kantoor Mr. Frey) ging een vordering instellen tegen de plaatselijke handelaar (Veldpape) omdat zijn verzekeraar net zo min vrijwillig wilde betalen.

De zaak diende voor het Arrondissementsrechtbank te Groningen. De tegenpartij bedacht voor haar verweer van alles wat te bedenken viel: in de advocatuur is dat niet ongevoel. Tegenwerpingen waren o.m.: ondeskundig omgaan met het apparaat (gezien de betrokken personen een belachelijke aantijging, die vooral door een rapport van de expert ongedaan werd gemaakt). Verder: niet de plaatselijke handelaar is verantwoordelijk maar de importeur (in dit verband werd naar voren gebracht dat Veldpape niet veel anders had gedaan dan het meegeven van het werktuig in de verpakking) en: de vordering had niet door de Vrienden moeten zijn ingesteld maar door de eigenares van de molen:

Molen 'Joenswert' te Feerwerd, een van de weinige Groninger molens met een ambachtelijke korenmolenaar.

Foto: B. Jongsma.

de Molenstichting De Meeuw en Joenswert. In de eerste ronde hielp dit alles niets, de Rechtbank wees ons de vordering toe met veroordeling van de tegenpartij in de kosten. Dat was bij vonnis d.d. 30 november 1983. Helaas waren we er toen nog niet af. De tegenpartij ging in hoger beroep bij het Gerechtshof te Leeuwarden en het ging mis voor ons. Onlangs kwam het Gerechtshof tot een tegenovergestelde uitspraak. Mede gelet op de overwe-

gingen in het vonnis hebben wij in die uitspraak moeten berusten. Dat zeker met een geknauwd rechtsgevoel. Immers: Goede mensen werkten voor een goede zaak met helaas een falende takel. Nu is het uiteindelijk de stichting, waarvoor zij werkten, die dat falen moet bezuren. Als ooit weer een dergelijke situatie aan bod zou komen is het goed de rechtsverhoudingen te overzien; goede afspraken op papier te zetten en/of een aanvullende verzekering te sluiten.

MOLENNIEUWS

De nummers bij deze molennieuwtjes verwijzen naar de molennummers in de tweede druk 1981 van het Groninger Molenboek.

3. Poldermolen De Eolus te Fransum.

Het molenaarshuis van de fam. Dijk is klaar en het is een mooie woning geworden, de familie Dijk is er dan ook erg tevreden mee.

De molen zelf stak er wat kaal en onverzorgd bij af, maar daar is intussen verandering in gekomen. Molennakerij fa. Dunning heeft een roede opnieuw opgehekt en van nieuwe zelfzwichting voorzien. De molen kan nu weer optimaal zijn werk doen. De WANN (Werkgemeenschap Associatie Noord-Nederland) uit Wehe-Den Hoorn heeft gezorgd voor een goede verfbeurt, zodat woning en molen weer een mooi geheel vormen en de moeite waard om bezocht te worden.

In 1988 hopen wij de financiering rond te krijgen (ruim f 20.000,-) voor verbetering van de kap.

6. Poldermolen De Olinger Koloniemolen te Laskwerd bij Appingedam.

Deze molen staat al een tijdje zonder gevluht. Dit voorjaar heeft molennakerij Doornbosch de roeden verwijderd. Hij had opdracht één roede te vervangen en één roede te herstellen met o.a. nieuwe kleppen. Na demontage bleek dat beide roeden aan vervanging toe waren. Roedenmaker Buurma uit Oudeschans heeft inmiddels hiervoor opdracht ontvangen. Molennaker Doornbosch kreeg tevens de opdracht om de windpeluw te vernieuwen. Nog dit jaar hoopt men de molen maalvaardig te kunnen opleveren.

De Olinger Koloniemolen onder Appingedam met uitgenomen wieken. De roeden, een Potroede nr. 2477 uit 1921, en een Bremer-roede nr. onbekend uit 1960, zijn niet meer bruikbaar en zullen worden vervangen.

Foto: M.E. van Doornik.

7. Koren- en pelmolen *De Jonge Hendrik* te Den Andel.

De achterstand in het onderhoud wordt weggewerkt. De molen is geverfd en vrijwilliger H. de Haan verricht herstelwerkzaamheden aan het pelwerk. Eén roede moet nog worden voorzien van nieuwe kleppen, hiervoor zijn de financiën nog niet helemaal rond. Een toezegging van het Kammingafonds van f 4.000,- is een stap in de goede richting.

18. Koren- en pelmolen *Ceres* te Spijk.

De molen en de kerktoren geven het dorp Spijk een apart dorpsgezicht dat we niet graag in onze mooie provincie zouden missen. De familie Keizer is maar wat trots op hun molen! Dit jaar zal aannemer Broos de fundering verbeteren en de stenen van het metselwerk vastzetten. Voor 1988 staat een nieuwe achtkantstijl op het programma.

20. Houtzaag- en korenmolen *Bovenrijge* te Ten Boer.

Het achtkant en de kap zijn met enige feestelijkheden op donderdag 7 mei j.l. geplaatst. Diverse subsidiërende instanties waren bij deze mijlpaal in de wederopbouw van dit molentje aanwezig. Inmiddels is de bouw verder gegaan en de buitenkant is dan ook zo goed als klaar. Aan de roeden wordt gewerkt zodat deze binnen afzienbare tijd gestoken kunnen worden.

Het inwendige vordert ook, de zolders zijn klaar, de maalstoel en de trappen zijn geplaatst. Een nieuw koppel natuurstenen ligt bij de molenaar op het erf en deze bereidt zich voor op het plaatsen ervan. Het wordt een juweel van een molen! De roeden krijgen zelfwichting en fokken met remkleppen. De laatste fase is het plaatsen van het zaagwerk en het balkengat met aansluiting op het Damsterdiep. Hiervoor moet echter nog toestemming binnen komen van de Provincie.

De houtzaagmolen 'Bovenrijge' te Ten Boer staat nu fraai met het afgewerkte achtkant en wacht nog op het steken van de roeden. Foto: M.E. van Doornik.

22. Korenmolen Windlust te Overschild.

Deze molen krijgt een grote schildersbeurt.

32. Korenmolen De Lelie te Eenrum.

De molen werd door de WANN in de verf gezet en staat er weer mooi bij. De vrijwilligers met hun dames verkopen op marktdagen pannenkoeken van meel op de molen gemalen.

De baten zijn bestemd voor een stel nieuwe zeilen. De molen heeft een ijzeren bandvang die slecht funktioneert. Opdracht voor een nieuwe houten vang is gegeven, zodat dit euvel binnenkort wel verholpen zal zijn.

34. Koren- en pelmolen De Vier Winden te Pieterburen.

Enig onderhoud is hier nodig aan de roeden maar erger is dat enkele zolders wegzakken, de legeringsbalken zitten hier verrot in de muur. Om dit te verhelpen zullen onder deze legeringsbalken, sleutelstukken aangebracht worden en de zolders gedeeltelijk worden vernieuwd. De E.G.D. die onder in de molen een expositie heeft over windenergie, zal deze voor het komende jaar geheel opnieuw inrichten. De molen trekt veel bezoekers.

38. Koren- en pelmolen te Ganzedijk, gem. Finsterwolde.

Molenmakersbedrijf Roemeling & Molema heeft inmiddels het houtwerk aan de buitenzijde van de molen vrijwel geheel vernieuwd. Er moeten nog 2 achtkantstijlen worden vervangen en het achtkant wordt nog voorzien van een nieuwe bekleding van hout met dakleer.

44. Poldermolen De Westerhorner te Grijskerk.

Hier is de restauratie door de Fa. Dunning in volle gang. Over niet te lange tijd zal dit aan de molen te zien zijn. De vrijwillige molenaar kijkt uit naar het moment dat de molen opgeleverd wordt en hij weer aan de slag kan gaan. Zijn grootouders zijn hier molenaar geweest en het is begrijpelijk dat deze molen hem na aan het hart ligt.

57. Poldermolen De Jonge Held te Leegkerk.

Met *De Eolus* maalt deze molen nog echt de polder droog (helaas de twee laatsten in de provincie). In het begin van dit jaar kwam de klemband om de kruiring naar beneden. Totaal verroest. De Fa. Dunning heeft er een nieuwe omgezet. De WANN heeft de molen geveerd wat een prachtig gezicht oplevert van deze zo vlak bij de Friesestraatweg gelegen molen.

De zelfzwichting heeft nu nog een beurt nodig (ongeveer 25 nieuwe kleppen) maar het geld is nog niet rond, geprobeerd wordt de molen toch klaar te krijgen.

66. Koren- en pelmolen De Zwaluw te Zuurdijk.

Deze molen is eigendom van de Ver. "De Hollandsche Molen" en bij de Stichting "De Groninger Molen" in beheer. Er wordt gewerkt aan overname door de Stichting want voor De Hollandsche Molen is de ver van Amsterdam gelegen molen een blok aan het been.

Helaas is de laatste restauratie niet goed uitgevoerd zodat er veel hersteld en vernieuwd moet worden. Molenmaker Medendorp heeft al heel wat gerestaureerd, maar er moet nog veel gebeuren. Het wiekenkruis is er slecht aan toe en ook een nieuwe staart zal nodig zijn, de oude is boven aan de kap gebroken.

De toestand van het achtkant is dusdanig dat het niet verantwoord is om het pelwerk mee te laten draaien.

92. Koren- en pelmolen *De Onrust* te Oude Pekela.

De brandschade, waarover in de vorige 'Zelfzwichter' melding van werd gemaakt, is inmiddels hersteld.

93. Poldermolen *De Westerse Watermolen* te Nieuw-Scheemda.

De molen is intussen voorzien van een nieuwe houten vijzel (deze molen heeft 2 vijzels waarvan de kleinste aan vervanging toe was). Dit fraaie stuk vakwerk werd in de afgelopen winterperiode in de werkplaats van het molenmakersbedrijf Roemeling & Molema te Scheemda, gemaakt.

95. Poldermolen *De Dellen* te Nieuw-Scheemda.

Molenmakersbedrijf Roemeling & Molema heeft de kammen in het spoorwiel en de staven in een schijfloep vernieuwd, terwijl het achtkant van de molen een schildersbeurt heeft gehad.

98. Korenmolen *Entreprise* te Kolham.

Molenmakerij Doornbosch zal 't kruiwerk verbeteren. Het was een hele klus om deze molen op de wind te zetten, hierin komt nu gelukkig verandering. Ook krijgt deze hoge stellingmolen een nieuwe schoor.

109. Poldermolen *Fraeylemolen* te Slochteren.

Aan deze molen wordt de frontmuur vernieuwd en het muurwerk zal opnieuw worden ingevoegd.

111. Poldermolen *De Grootepoldermolen* te Slochteren.

Ook hier zal de frontmuur worden hersteld, Bovendien kreeg deze molen twee nieuwe zeilen.

113. Poldermolen *De Ruiten* te Slochteren.

Ook deze vijzelmolen zal twee nieuwe zeilen krijgen. Inmiddels is een grote schildersbeurt voltooid.

122. Poldermolen *Goliath* te Roodeschool.

Deze molen staat er goed voor. Vogels hebben gaten in het riet gemaakt. Om erger te voorkomen is opdracht verstrekt aan de rietdekker om dit zo snel mogelijk te verhelpen.

Erger is dat het waterpeil in de polder is verlaagd, nu komen de koppen van de houten funderingspalen onder de muren van de waterinloop vrij, wat verrotting tot gevolg kan hebben. Overleg met het polderbestuur om het waterpeil te verhogen moet dit voorkomen.

127. Poldermolen te Wedderbergen.

Deze molen ondergaat een grote restauratie-beurt. Inmiddels is de molen door een rietdekker voorzien van een prachtig nieuw dek. De molenmaker heeft vrijwel al het houtwerk aan de buitenzijde van de molen vernieuwd. Binnenkort worden nieuwe roeden aangebracht.

Voormalige oliemolen te Vierverlaten bij Hoogkerk.

Hier stond een achtkante bovenkruier met stelling, hout op stenen onderstuk met houten kap genaamd *De Hoop*, olie- en korenmolen. Gebouwd in 1860 voor Machiel Onnes. Was tot 1881 alleen oliemolen, daarna tevens ingericht voor het malen van graan. De laatste eigenaar was Jac. Helder. In 1922-'23 werd de molen afgebroken door molenmaker Koning te Sappemeer en herbouwd te Kropswolde als korenmolen, waar hij nu nog staat (nr. 52) als onze enige grondzeiler-korenmolen in de provincie, eigenaar molenaar Pot.

Bij kabelaanleg kwamen 5 kollergang-stenen te voorschijn, waarschijnlijk destijds in de oliekelders gedumpt. Twee van deze stenen zullen gebruikt worden bij de restauratie van de olie- en korenmolen *De Wachter* te Zuidlaren (Dr.). Voor de andere zoeken we nog een goede bestemming. De huidige eigenaar van het terrein, de Fa. Pikkert, heeft ze ons geschonken.

In een volgend nummer proberen we een foto te plaatsen, een laatste herinnering aan de vele oliemolens die er in onze provincie geweest zijn.

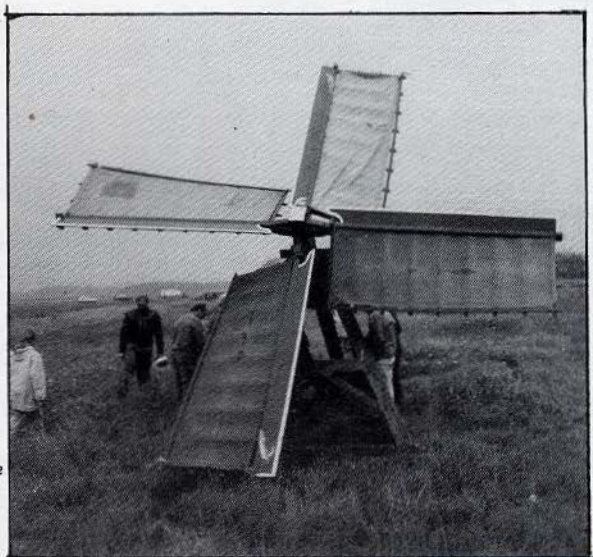
EXCURSIE MOLENWERK GROEP OOST-GRONINGEN

door C.E. van der Horst

De nog jonge vereniging Molenwerkgroep Oost-Groningen bruist van activiteiten. Deze vereniging is een aantal jaren geleden opgericht om toekomstige vrijwillige molenaars dichter bij huis hun opleiding te geven. Dat dit initiatief in een behoefte voldoet blijkt uit het toenemend aantal leden en de positieve resultaten bij de examens van vrijwillige molenaars.

Op 30 mei werd voor de leden een excursie georganiseerd naar molens in onze buur-provincie Friesland.

Met personenauto's vertrok een 15-tal enthousiastelingen 's morgens om 8 uur vanuit Winschoten. Het was uitgesproken slecht, nat weer en voor de tijd van het jaar ook nog bitter koud. Het eerste bezoek goldt de fraaie grote achtkante stelling-houtzaagmolen *De Rat* in IJlst. Deze molen met z'n 3 zaagramen uit 1828 en oorspronkelijk afkomstig uit de Zaanstreek (aldaar anno 1683) werd van 1968-1978 geheel gerestaureerd na jarenlang als doofpot het landschap te

De boktjasker in het natuurreservaat 'De Bonne Brekken' tijdens de excursie op 30 mei 1987.

Foto: C.E. van der Horst.

hebben "gesierd".

Deze molen is in de weekeinden meestal in bedrijf en wordt dan gerund door vrijwillige molenaars. Ook deze zaterdag werd er gezaagd op een tamelijk zwakke en vlagerige wind. De deelnemers genoten van de pracht van deze fraaie balkenzager en menig prentje werd geschoten.

Na dit uitgebreid bezoek werd voortreffelijk geluncht in de herberg "Het Wapen van IJlst" in het centrum van de gelijknamige stad. Nadat een ieder zich tegoed had gedaan, werden de auto's weer opgezocht en vertrok het gezelschap naar Wyckel bij het Natuurreservaat "De Zandpoel". Hier staat sinds 1976 een sierlijke paaltjasker opgesteld.

Deze tjasker werd door een vriendelijke bemiddeling van de heer G. Hylkema van 't Staatsbosbeheer van zeiltjes voorzien en in werking gesteld en hoewel de wind aan de zwakke kant was werd toch nog menig litertje water ingemalen. De tjasker dient namelijk om een hoger gelegen rietland van extra water te voorzien. Iets verderop staat een boktjasker gebouwd in 1975 en óók een inmaler, in dit geval voor het natuurreservaat de Bonne Brekken. Ook dit molentje werd in werking gesteld en het was aardig eens te zien wat het verschil is tussen een paal-tjasker en de nog zeld-

zamer bok-tjasker.

Ondertussen was het weer wat opgeknaapt en was er nog tijd over om met het hele gezelschap het stadje Sloten te bezoeken.

De geheel houten stellingmolen gelegen op de wallen lokte al van verre. De wentelende wieken torenen hoog boven de oude huizen uit. Dit is een kleine korenmolen (achtkant met stelling) uit 1755. Hij wordt bemalen door de jongste vrijwilligers van geheel Nederland. Geen van de gediplomeerden was boven de 20 jaar! Jong, maar toch al zeer ervaren want er wordt in de vrije tijd regelmatig koren gemalen voor een plaatselijke bakker.

Rond 4 uur namen de Groninger deelnemers afscheid van de enthousiaste Friese molenaars en kon de tocht naar huis aanvangen.

Deze excursie was voornamelijk voorbereid door de secretaris van de Oost-Groninger Molenwerkgroep de heer D.J. Tinga, maar ook het gehele verdere bestuur willen wij graag lof toezwaaien voor hun voortreffelijk initiatief en de uitstekende organisatie.

Het adres van de Molenwerkgroep Oost Groningen is:
Postbus 47
9695 ZG Bellingwolde.

BIJEEENKOMST T.I.M.S. IN ALBLASSERDAM

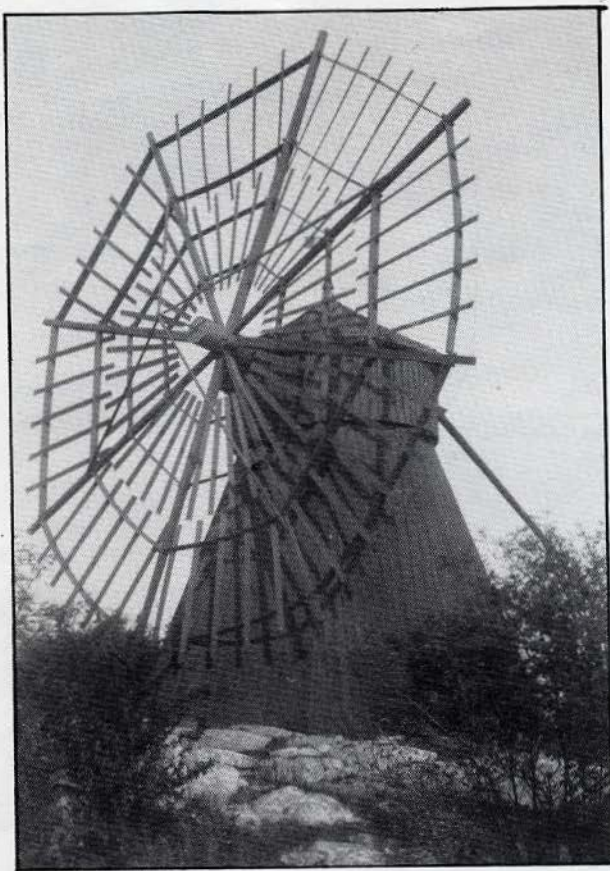
door C.E. van der Horst

Internationaal geïnteresseerde molenvrienden zijn lid van T.I.M.S. (The International Molinological Society). De hoofdzetel van T.I.M.S. is in Engeland en de voertaal is dan ook Engels.

Men vindt leden van T.I.M.S. onder meer in Engeland, U.S.A., Frankrijk, België, Nederland, Denemarken, Portugal, West-Duitsland, Polen en zelfs in Israël.

T.I.M.S. geeft zo'n 3 x per jaar in de Engelse taal een bulletin (Newsletter) uit waarin o.m. de nieuwste uitgave boeken op molinologisch gebied staan vermeld.

De T.I.M.S.-leden zijn ook verzot op 'vreemde' molens: hier een Finse korenmolen bij Turku/Åbo. Het is een geheel houten bovenkruier met spinneweb-gevlucht, voorzien van een boegspriet. Bij het draaien worden geen zeilen of borden gebruikt, wel met smalle, schutne planken. De molen draait met de wijzers van de klok mee; voor onze begrippen is dat 'andersom'. Foto uit 1975. Collectie C.E. van der Horst.

Hoogtepunt van 't verenigings-gebeuren bestaat echter uit het eens in de vier jaar organiseren van een 5-daagse reis met excursies in steeds weer een ander land of gebied. Tijdens deze hoogst interessante dagen worden door veel deelnemers van te voren op schrift gestelde molen-onderwerpen besproken. Het belangrijkste gedeelte van deze dagen bestaat natuurlijk uit de diverse excursies onder uiterst deskundige leiding. De eerste vijfdaagse excursie vond plaats in Portugal in 1965. In 1969 in Denemarken, in 1973 in ons eigen Nederland. De vierde (1977) vond plaats in Engeland en in 1982 was Frankrijk aan de beurt gevolgd in 1986 door België.

De eerst-komende bijeenkomst zal plaats gaan vinden in het Duitse Sleswijk-Holstein. Ter bekroning van deze molinologische hoogtij-dagen volgt dan de uitgave van een lijvig boekwerk met alle bijdragen op schrift, verlichtigd met vele foto's, tekeningen, grafieken enz. Deze boeken (inmiddels zijn er 5 verschenen) vormen voor de liefhebber een haast ongekend genot en een waardevolle bijdrage voor zijn verzameling.

Voorzitter van T.I.M.S. is de bekende schrijver de heer Kenneth Major
2 Eldon Road
Reading RG1 4DH (England).

Alle nadere inlichtingen kunt u bij hem verkrijgen en ook voor een lidmaatschap kunt u hier terecht. Naar ik meen bedraagt de prijs van het lidmaatschap per jaar een bedrag van £ 10, maar men kan ook lid voor 't leven worden.

De Nederlandse leden van T.I.M.S. kenden elkaar meestal niet anders dan van naam. Dit groepje molenliefhebbers voelde echter toch wel eens voor een ontmoeting met elkaar. En dat gebeurde dan op 23 mei 1987. Een koude maar wel droge zaterdag met wind uit wisselende richtingen. De organisatie was in handen van de heren C.A. van Hees (jarenlang Bureau-secretaris van de Vereniging De Hollandsche Molen) en Ir. A.J. IJzerman (red. lid van "Molens" van de Vereniging De Hollandsche Molen en rosmolen specialist). Aangezien de meeste respons op 't verzoek tot nadere kennismaking uit de Provincie Zuid-Holland kwam, werd besloten deze eerste bijeenkomst te houden in Alblasserdam.

Een 19-tal molenliefhebbers konden elkaar begroeten in de oude herberg "'t Wapen van Alblasserdam". Het eerste gedeelte van de bijeenkomst bestond uit kennismaking en over de vraag hoe nu verder te gaan. Om met dit laatste te beginnen: besloten is om ééns per jaar een bijeenkomst te houden steeds op een wisselende plaats ergens in Nederland.

Na een gezellige en voortreffelijke lunch in "'t Wapen van Alblasserdam" volgde een excursie naar de Kinderdijk alwaar nu eens geen molens werden bezocht, maar waar de heer P.A.C. de Bruin (oud-hoofd van de Technische dienst van het Waterschap De Nederwaard), het één en ander vertelde over de geschiedenis en het heden van de bemaling van dit oer Hollandse poldergebied.

De interessante causerie werd gevolgd door een bezoek aan het hypermoderne vijfzalgemaal van de Nederwaard staande onder de rook van de bekende molen-groep. Vervolgens bracht het gezelschap een bezoek aan een nabij gelegen ouderwets Diesel-gemaal in een karakteristiek opgetrokken gebouwtje uit de 19e eeuw. Dit Diesel-gemaal wordt uit piëteit in stand gehouden. Het is volledig bedrijfsklaar en werd met liefde door de machinist voor ons in werking gezet.

Tenslotte was er gelegenheid voor de deelnemers om op eigen initiatief nog langs de windmolens te gaan, waarvan er verschillende zowel grondzeilers als wipmolens, in bedrijf waren.

Al met al een geslaagde dag die zeker een gevolg zal krijgen.

NIEUWE BELGISCHE POSTZEGEL

Op 15 juni 1987 verscheen in België een molen-postzegel in de z.g. toeristische reeks, met een waarde van 13 francs.

Op de zegel staat een afbeelding van de open standerdmolen, genaamd *Heimolen* te Keerbergen in de Belgische provincie Brabant.

Gebouwd in 1706 en in 1722 enige meters verplaatst naar zijn huidige standplaats. De molen is nu gemeente-eigendom.

C.E. vd H.

*De fraaie standerdmolen
'Heimolen' te Keerbergen
in België. Opname 30 mei
1974. Een z.g. kortgerokte
kast is kenmerkend voor
standerdmolens in Brabant.*

*Ansichtkaart, collectie
C.E. van der Horst.*

COMMISSIE B.W.O.

door Ina Martens

Verslag van de 1e vergadering van de Commissie B.W.O. van de Stichting 'De Groninger Molen', gehouden op 2 juli 1987 in het Zijlvestershuis te Onderdendam.

Aanwezig zijn:

Mevr. Ina Martens, voorzitter van het dagelijks bestuur van de Stichting en de leden: J. Boswijk, F. Eisses, A.J. Raven, D. Slagman en M.P.A. Vermeeren, ingenieur waterbouwkunde en voorzitter van de Commissie.

De voorzitter verwelkomt de aanwezigen. Ina Martens deelt mede, dat haar aanwezigheid in deze eerste vergadering bedoeld is ter kennismaking met de leden van de Commissie B.W.O.

Overeenkomstig haar verzoek zullen verslagen van de activiteiten van de commissie aan het Dagelijks Bestuur van de Stichting worden gezonden.

De heer van Slochteren zegt dat, na een gesprek met de betreffende gedeputeerde, is gebleken dat hij zonder bezwaar kan functioneren als adviseur van de Stichting en dus ook in de Commissie B.W.O. met dien verstande, dat hij niet als lid van de Commissie zal worden aangemerkt.

Ook zal toezicht/begeleiding bij restauraties in uitvoering desgewenst mogelijk zijn als voorheen het geval was.

De voorzitter stelt de vacante secretaris-functie aan de orde. Na een korte discussie is de heer A.J. Raven bereid een aantal noodzakelijke werkzaamheden voor zijn rekening te nemen. De functie van secretaris blijft vacant. In deze situatie wordt het secretariaat van de Commissie B.W.O. gevestigd in het Zijlvestershuis, Postbus 100, 9959 ZH Onderdendam.

De adressen/verzendlijst van de leden der Commissie wordt aangepast als volgt:

Commissie B.W.O. (Bescherming Waterstaatwerken in Oorlogstijd)

M.P.A. Vermeeren, *voorzitter* Stationsweg 54 9781 CK Bedum

Secretaris: vacature

<i>Lid</i> J. Boswijk	Hooiweg 40	9761 GS	Eelde
<i>Lid</i> F. Eisses	Rijksstraatweg 39	9756 AB	Glimmen
<i>Lid</i> A.J. Raven	Burmanniastraat 12	9843 EK	Grijpskerk
<i>Lid</i> D. Slagman	De Vijzel 21	9621 BG	Slochteren
<i>Lid</i> B.K. van Slochteren	De Merodelaan 12	9721 XB	Groningen

De leden wisselen ervaringen en gedachten uit met betrekking tot B.W.O.-zaken in het algemeen en ten aanzien van onderhoud en herstelling van B.W.O.-molens in het bijzonder.

De heer Slagman stelt voor aan de hand van een lijst van poldermolens in de provincie Groningen, die hij aan de aanwezigen uitreikt, een aantal zaken op een rij te zetten. Op deze lijst komen totaal 28 molens voor, waarvan momenteel 14 de B.W.O.-status hebben.

De vergadering is van mening, dat dit aantal met vijf molens kan worden aangevuld en wel met:

nr. 3	<i>De Eolus</i>	Fransum;
nr. 57	<i>De Jonge Held</i>	Leegkerk;
nr. 69	<i>Meervogel</i>	Hoeksmeer;
nr. 77	<i>De Palen</i>	Westerwijtwerd;
nr. 95	<i>De Dellen</i>	Nieuw-Scheemda.

Van de molens, genummerd 69, 77 en 95 is de procedure tot het onder de werking van de Wet B.W.O. brengen, gaande. Besloten wordt de afhandeling hiervan af te wachten, alvorens die voor de molens genummerd 3 en 57 aanhangig te maken.

De molens nr. 6, *De Olinger Koloniemolen* bij Appingedam en nr. 44, *De Westerhorner* te Grijpskerk, worden thans min of meer grondig gerestaureerd, evenals de niet-B.W.O.-molen nr. 21, de *Langelandster Watermolen* te Garmerwolde.

Zo nodig en mogelijk zullen activiteiten moeten worden ontwikkeld om nr. 109, *Fraeylemamolen* en nr. 111 *Grootepoldermolen*, beide van de Slochter Molenstichting, als B.W.O.-molen te behouden.

De heren Vermeeren en Eisses zullen de eigenaar van nr. 49, *De Witte Molen* te Glimmen, gelet op de staat van onderhoud, informeren over de herstelmogelijkheden in het kader van de Wet B.W.O.

De heer Slagman zal bij het waterschap Reiderzijlvest informeren naar de functie en de maalvaardigheid van nr. 127, de poldermolen te Wedderbergen.

Vastgesteld wordt dat:

- nr. 82 *De Noordermolen* Noordbroeksterhamrik;
- nr. 113 *De Ruiten* Slochteren en
- nr. 122 *Goliath* Roodeschool

geen maalfunctie meer hebben.

Besloten wordt aan alle eigenaren van B.W.O.-molens een brief te zenden met het verzoek een vijf-jarenplan betreffende onderhoud en herstelling van de molens, die men in beheer heeft, teneinde de kosten te spreiden en de subsidie op langere termijn veilig te stellen.

Opgave voor 1 november 1987 aan Stichting 'De Groninger Molen', Commissie B.W.O., Postbus 100, 9959 ZH Onderdendam.

De volgende vergadering zal worden gehouden op woensdag 4 november 1987 in het Zijlvesterhuis te Onderdendam om 9.30 uur.

Niets meer aan de orde zijnde, sluit de voorzitter de vergadering.

POLDERMOLENS in de provincie Groningen

Nr.	Naam molen	Plaats	Eigenaar	B.W.O.		
				Maalfunctie	Maalvaardig	
3	<i>De Eolus</i>	Fransum/Aduard	S.G.M.*	+	+	-
6	<i>Olinger Koloniem.</i>	Appingedam	Eemszijlvest	+	-	+
9	<i>Krimstermolen</i>	Zuidwolde	M.H.O.**	+	+	+
10	<i>Zilvermeeuw</i>	Onderdendam	M.H.O.	+	+	+
12	<i>'t Witte lam</i>	Zuidwolde	M.H.O.	+	+	+
13	<i>Koningslaagte</i>	Zuidwolde/Adorp	M.H.O.	+	+	+
21	<i>Langelandster Wm.</i>	Garmerwolde	M.H.O.	+	1)	-
39	<i>De Helper</i>	Haren	Meerschap	-	+	-
42	<i>De Eendracht</i>	Sebaldeburen	Westerkwartier	+	+	+
44	<i>De Westerhorner</i>	Grijpskerk	S.G.M.	+	2)	+

POLDERMOLENS in de provincie Groningen (VERVOLG)

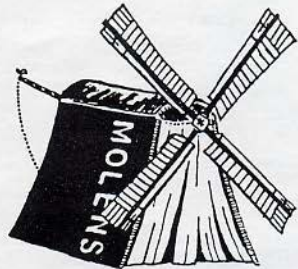
Nr.	Naam molen	Plaats	Eigenaar	B.W.O.		
				Maalfunctie	Maalvaardig	
46	<i>Hilmahuistermolen</i>	Visvliet	W.s.***	+	+	-
48	<i>De Biks</i>	Onnen	W.s.	+	+	+
49	<i>De Witte Molen</i>	Glimmen	W.s.	+	+	+
55	<i>Zuidwendinger Wm.</i>	Vierverlaten	S.G.M.	+	-	-
57	<i>De Jonge Held</i>	Leegkerk	S.G.M.	+	+	-
68	<i>Kloostermolen</i>	Garrelsw eer	Eemszijlvest	+	-	+
69	<i>Meervogel</i>	Hoeksmeer	Eemszijlvest	+	-	-
77	<i>De Palen</i>	Westerwijtwerd	W.s. Hunsingo	+	-	-
82	<i>De Noordermolen</i>	N.b.sterhamrik	Graafhuis	-	-	-
85	<i>De Noordermolen</i>	Noorddijk	M.H.O.	+	+	+
93	<i>Westerse Waterm.</i>	Nw-Scheemda	M.O.****	+	+	+
95	<i>De Dellen</i>	Nw-Scheemda	M.O.	+	+	-
109	<i>Fraeylemolen</i>	Slochteren	Slochter M.S.	+	-	+
111	<i>Grootepoldermolen</i>	Slochteren	Slochter M.S.	+	+	+
113	<i>De Ruiten</i>	Slochteren	Slochter M.S.	-	-	-
122	<i>Goliath</i>	Roodeschool	S.G.M.	-	+	-
127	<i>Molen Wedderbergen</i>	Wedderbergen	W.s. Reiderz.v.	-	-	-
141	<i>De Zwakkenburger</i>	Niezijl	S.G.M.	+	-	-

- * = Stichting 'De Groninger Molen'
 ** = Molenstichting Hunsingo en Omstreken
 *** = plaatselijke waterschap
 **** = Molenstichting Oldambt
 1) = eind 1987
 2) = in 1988

OVER EEN MOLENVERZAMELING

● 1. "Scottish windmills a Survey" door G. Douglas e.a. is een verzameling in offset gedrukte A4 papieren door een plastic klemband tezamen gehouden.

Het is een triest boek met beschrijvingen en afbeeldingen van rompen, stompjes en brokken steen van wat eens molens moeten zijn geweest. Alles is wetenschappelijk opgemeten en in tekening gebracht waarbij dan ook nog een vaak afgedrukte foto de triestheid moet accentueren. Een uitgave uit 1984 - geen ISBN nr., 123 pagina's en de prijs via Gysbers & Van Loon te Arnhem is f 45,-.

● 2. Een veel beter uitgevoerd boek is het Duitse 'Muhlen, Fabrieken und Menschen am Urselbach' van Dr. Helmut Petran. Mooi linnen gebonden boek, afm. 18 x 24 cm, 308 pag's., geïllustreerd met tekeningen en zwart/wit opnamen. Frankfurt am Main 1980 - ISBN nr. 3-7829-0236, prijs f 46,-.

Dit boek beschrijft de voor het merendeels verloren gegane industrie in Frankfurt vanaf 1850 tot in de huidige 70er jaren. Veel van deze industriën hebben watermolens als voorganger gehad. Voor ter plaatse bekende mensen zal dit ongetwijfeld een machtig interessant boek zijn. Voor ons als molensliefhebber is het minder geslaagd. De opzet van het boek verdient navolging voor bijvoorbeeld Nederlandse Industriegebieden als de Zaanstreek, Amsterdam, Twente, Tilburg enz. waarin men dan de opkomst van de industrialisatie kan volgen van molen, via stoomfabrieken naar onze moderne tijd of om het in de faktor "arbeid" te bepalen: via enkele molenknechten, tot honderden fabrieksarbeiders naar een aantal gespecialiseerde werknemers....

● 3. Het is een loffelijk streven van een aantal inwoners van Uitgeest om te komen tot herbouw van de paltrokmolen *De Hoop* (aldaar (gebouwd 1645 en verbrand in 1911). Eén en ander als erbetoon voor de uitvinder van de houtzaagmolen Corn. Corneliszoon van Uitgeest nu bijna 400 jaar geleden. De fundering van deze molen is onlangs weer opgegraven en het is gebleken dat de biotoop nog altijd zeer gunstig is gebleven. Men hoopt voor de herbouw de in 1926 ontwierpde paltrok-balkenzager *De Otter* hiervoor te kunnen overplaatsen. Restauratie in Amsterdam is zinloos omdat de molen geen wind meer kan vangen. Om genoemde plannen meer bekendheid te geven heeft de nieuwe Stichting Paltrok "De Hoop" Uitgeest een foldertje uitgegeven onder de titel "Een Besonder Creckwerck" door Gerbrand de Vries. Deze brochure is verkrijgbaar ad f 4,50. Rabobank Uitgeest rek.nr. 36.34.12.255.

● 4. Wij komen nu ter bespreking van een héél bijzonder molenboek dat wij nog nimmer zagen aangekondigd bij één der andere molentijdschriften. Niet in de Nederlandse noch in de buitenlandse bladen. Dit is verwonderlijk want bijna nimmer zagen wij nog zo'n interessant molenboek! Het is geschreven in het Portugees, helaas voor ons niet leesbaar, maar er staan zo ongelofelijk veel foto's en tekeningen in dat het een ware lust is om er steeds weer van te genieten.

Het gaat om: "Sistemas de Moagem" - Technologia Tradicional Portuguesa, door E.V. de Oliveira, F. Galhano en B. Pereira - Lisboa 1983 - geen ISBN nummer. Het boek is ingenaaid in omslag (dus niet gebonden in linnen, helaas). Het heeft 520 pagina's en niet minder dan 491 foto's en 246 zeer nauwkeurig opgemeten tekeningen. De tekst kunnen wij jammer genoeg hier niet beoordelen, echter wel de illustratie's en die zijn ongelofelijk boeiend, het zijn on-

getwijfeld foto's uit het verleden want ook in Portugal heeft de sloper genadeloos toegeslagen, maar vele molens zijn in werking (met fokzeilen) en de watermolens met hun rad en snel stromende beken, zelfs handmolens e.d. worden getoond met hun bediening. Ook alle type molens die in Portugal voorkwamen worden getoond terwijl bovendien de vele tekeningen de onderdelen in detail laten uitkomen. Kortom een boek om te bezitten en van te genieten! De prijs is rond de f 126,- en het is verkrijgbaar bij Gysbers & Van Loon te Arnhem.

● 5. Slechts zeer sporadies kunnen wij in deze rubriek melding maken van molenboeken afkomstig van achter het ijzeren gordijn. Zeer recent is hierin verandering gekomen door de uitgave van een fraai verzorgd boek in harde plastic omslag met als titel: "Mühlen und Müller in Berlin" door Heinrich Herzberg en Hans Joachim Rieseberg. Het dikke boek van 306 pagina's behandelt, naast een algemene inleiding, alle molens in Berlijn (dus ook West-Berlijn). In het Oostduitse gedeelte is echter geen enkel exemplaar meer blijven bestaan. In West-Berlijn staan nog 2 windmolens- een stellingmolen in Britz en één in Buckow.

Nieuw voor ons was de "verbetering" van een standerdmolen in Marzahn. Deze molen werd in 1944 ontwikt en voor de romp werd een bijna 26 m. hoge windmotor geplaatst. Via de verlengde as van de molen kon deze windmotor de oude molen aandrijven. Een werkelijk afschuwelijk gezicht maar wel heel bijzonder. Met foto en duidelijke schets wordt e.e.a. verduidelijkt. Het boek (afm. 21 x 30 cm.) ISBN 3-345-00022-9 (Berlin 1986) is verkrijgbaar bij Gysbers & Van Loon - Arnhem, prijs ca. f 70,50.

● 6. Na de voortreffelijke inventarisatie "Molens, gemalen enz. in Midden-Delfland" die eind 1985 verscheen en waarover wij u in deze rubriek melding van maakten, is dit jaar opnieuw een belangrijk rapport over de gemalen verschenen: "Gemalen in de Lopikerwaard" door D.A. de Haan e.a.. Doordat ook dit waterschap door ruilverkaveling volledig dreigt te veranderen, heeft men ook hier de inventaris opgemaakt van wat thans nog zichtbaar, of aanwezig is, van molens, stoom- diesel- en elektrische gemalen. Veelal wordt een dringend beroep gedaan om een schilderachtig gelegen of technisch bijzonder gemaal, of vroegere watermolenloop te behouden. Dit om niet in de fout te vervallen die honderd jaar geleden geschiedde door praktisch alle molens te slopen..

Ook dit rapport is machtig interessant, zeer uitvoerig met veel bijzonderheden opgezet. Voor de liefhebbers om uren in te genieten! Ook dit boekwerk is in offset gedrukt en daardoor gaat veel details van de foto's verloren. Het zou aanbeveling verdienen deze studie in druk te laten verschijnen zoals bijvoorbeeld ook de provinciale molenboeken dit thans doen.

Verrijgbaar voor de (geringe) prijs van f 20,- bij de Stichting Bedrijfsmonumenten Midden-Holland, Mariaplaats 51- 3511 LM Utrecht. Tenslotte willen wij bij deze gaarne een beroep doen op alle Groninger waterschappen om deze voorbeelden van Delfland en de Lopikerwaard na te volgen. Er is geen tijd meer te verliezen.

● 7. De Stichting Molen Documentatie van de Vereniging de Hollandsche Molen heeft een lijk boekwerk doen uitgeven als Publikatiereeks nr. 1 onder de titel: "Inventaris van de archieven van "De Hollandsche Molen", Vereniging tot behoud van molens in Nederland te Amsterdam (1921) 1923-1973 (1983) door Mevr. C.W.M. Inglot gevolgd door "Inventaris van verdwenen molens" door Mr. C. van der Flier. Amsterdam 1987 - 312 pagina's met enige illustraties in zwart/wit Offset-druk in niet harde omslag. Formaat 21 x 29 cm. Het eerste gedeelte van dit boek bestaat uit een opgave van in-

en uitgaande correspondentie van deze vereniging van 1923-1973 waarvan zoals blijkt veel is bewaard gebleven maar ook veel is vernietigd. Het tweede gedeelte is een opgave van die molens die in de beschreven 50 jaar zijn verdwenen maar waar indertijd de vereniging contact over heeft gehad. Voor onze provincie Groningen waren dat 139 (!) molens. Dit laatste gedeelte is voor de liefhebber het meest aansprekend. Iedere molen beslaat een viertal omschrijvingen t.w. de gemeente, functie en plaats van de molen, eigenaar en tenslotte het jaar van verdwijnen. De prijs van dit boek is dankzij een aantal subsidie's niet hoog uitgevallen en bedraagt: f 33,50 incl. porto. Alleen aanbevolen voor de zeer geïnteresseerde liefhebber!

C.E. vd H.

VOOR VERZAMELAARS EN NIEUWE LEDEN

door Lammert Groenewold

Via ons postbusnummer komen geregeld verzoeken binnen van (nieuwe) leden met de vraag of er nog voorgaande nummers van ons verenigingsorgaan voorradig zijn. Misschien denkt u ook wel van, eigenlijk jammer dat ik reeds verschenen nummers niet heb. Welnu voor de helft van het lidmaatschaps-geld kunt u in het bezit komen van een jaargang verschenen Zelfzwichters. We kunnen u verzekeren dat er in voorgaande nummers veel interessante informatie te vinden is over onze Groninger Molens. Voor verzamelaars is het een 'must' om deze exemplaren in het bezit te hebben.

Het kan ook zijn dat u reeds vanaf het begin lid geweest bent, maar in de loop der jaren één of meer nummers bent kwijt geraakt. Geen nood, even een kaartje sturen met daarop het door u gewenste en de zaak komt voor elkaar. Voor leden die de Zelfzwichter plegen te verknippen en zodoende maar 'eenzijdig' verzamel-materiaal overhouden, kunnen zich voor f 10,- extra verzekeren van toezending van 2 Zelfzwichters per kwartaal, zodat het knippen in Zelfzwichters geen problemen meer hoeft op te leveren.

Hieronder volgt een overzicht van de nog voorradige Zelfzwichters met de daarbij behorende prijs. Zelfzwichters van voor 4|80 (nummer 20) bevatten, op een enkele na, geen foto's en zijn derhalve goedkoper. Nummers waarvan maar één exemplaar meer voorradig is kunnen worden gekopieerd. Van een aantal nummers is nog een beperkte oplage voorradig. Hier geldt wie het eerst komt, het eerst maalt!

<u>uitgave nummer</u>	<u>prijs per stuk</u>
1, 2, 3	f 2,- origineel
4 t/m 11	f 2,50 kopieën
12 t/m 20	f 2,- origineel
21 t/m 47 (4 80 - 3 87)	f 2,50 origineel

Genoemde prijzen zijn exclusief verzendkosten. Bestellingen kunt u richten aan :

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens
Postbus 213
9700 AE Groningen.

ONS MOLENWINKELTJE

Onderstaande artikelen zijn bij onze vereniging op aanvraag verkrijgbaar. De prijzen gelden afgehaald bij de heer en mevrouw Dijk, Aduarderdiep 3, 9983 TG Den Ham (Gr.), telefoon 05903-1722.

Bij toezending moeten wij portokosten in rekening brengen. Aangezien deze kosten sterk afhankelijk zijn van het bestelde artikel, worden zij niet hier, maar alleen op de factuur vermeld.

MOLEN-ANSICHTKAARTEN (per serie 12 stuks, zwart/wit) en ZELFWICHTERS

Serie A	UITVERKOCHT	
Serie B	f 10,-	Overdrukken
Serie C	f 10,-	De Zelfwichter tot nr. 4 80 f 2,- p.st.
Serie D	f 10,-	vanaf nr. 4 80 f 2,50 p.st.

THEELEPELTJES

Molenaafbeelding in diverse typen op steel	f 3,-
Molenaafbeelding met draaibare wieken op steel en molenaafbeelding in blad	f 4,-

---

STICKERS

Met embleem Ver. Vrienden van de Groninger Molens	f 1,-
Met afbeelding van een Groninger molen	f 1,-

KLEURENPOSTERS

Molen "Hollands Welvaart" te Mensingeweer staand formaat 40 x 60 cm.	f 5,-
Molen "Wilhelmina" te Noorderhoogebrug luchtfoto, liggend formaat 45 x 63 cm.	f 5,-

De laatstgenoemde poster is uitsluitend verkrijgbaar bij de heer C. Pieck, Julianastraat 39, 9744 CB Groningen, telefoon 050-565658, giro 937236.

Verzendkosten per koker f 3,50, voor 2 posters f 4,-, voor 3 posters f 4,50 etc. Of af te halen op de molen "Wilhelmina".

KLEUREN-ANSICHTKAARTEN

Van diverse Groninger molens, 12 stuks f 12,-

MOLENBOUWTEKENINGEN voor schaalmodellen	SMEERMIDDELEN voor uw molen
Standerdmolen f 10,-	Blokvet per 2½ kilo,
Wipmolen f 10,-	zacht vet per 10 kilo.
Koren/poldermolen f 10,-	Prijs per kilo f 3,50
Spinnemolentje f 5,-	

BORDUURPATRONEN (met diverse molenaafbeeldingen) f 10,-

LESBRIEVEN OVER MOLENS (voor de jeugd) f 1,-

MOLENTEGELTJES en MOLENKAARSEN (Gouda) f 5,-

VERZILVERDE THEELEPELTJES met afbeeldingen van de molens:

"De Eolus" te Fransum, "De Lelie" te Eenrum, "De Vier Winden" te Pieterburen, "'t Witte Lam" te Zuidwolde, "Wilhelmina" te Noordehoogebrug en "Windlust" te Zandeweer. Te koop op deze molens f 9,- per stuk.

VACATURE PR-COMMISSIE

door Lammert Groenewold

Al sinds de start van onze nieuwe Stichting 'De Groninger Molen' is de commissie-Public Relations wat onderbezet geweest. Met het vertrek van de huidige voorzitter van deze commissie, de heer Lammert Groenewold, is de bezetting echt nijpend te noemen.

De commissie-Public Relations is mensen nodig, die willen helpen de Stichting een gezicht te geven, het ontwikkelen en uitwerken van ideeën is een belangrijke taak, evenals het onderhouden van contacten met de pers en andere in dit werkveld functionerende instanties.

Een goede mondelinge en schriftelijke uitdrukingsvaardigheid is noodzakelijk.

Heeft u misschien een idee om dit braakliggend terrein bouwrijp te maken? Uw inzet is van harte welkom, dus schroom niet om contact met ons op te nemen.

Wellicht bent u degene, waar wij naar op zoek zijn.

U kunt rechtstreeks contact opnemen met de Stichting 'De Groninger Molen', Westersingel 43 in Groningen (zie het colofon voorin deze 'Zelfzwichter') en bellen mag ook!

Men verstrekt u graag enkele inlichtingen.

NIEUWE LEDEN

M.J.R. Barckhof	Groningen	F.J. Lode	Zuidhorn
J. Bekooy	Hoogeveen	S.A. Pot	Woltersum
T.W. Blaauw	Groningen	B.A. Rengers	Groningen
B. Boom	Woltersum	F.J. Ronda	Schouwerzijl
G. Burema-Knol	Zeerijp	A. Schomaker	Garsthuizen
W. Ganzeveld	Zoutkamp	D. Schouten	Streefkerk (ZH)
A.H. Heikens	Paterswolde	R. van der Velden	Den Adel
F. Houwaard	Groningen	R. Wijmans	Groningen
G.J. Kamminga	Middelstum	F. Eisses	Glimmen

